מראה יחזקאל על התורה — קדושים

קדושים תהיו כי קדוש אני כו' איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כו', וצריך להבין מה ענין זה לזה, ועוד מ"ש במדרש יכול שתהיו כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם מדרש זה אין לו שחר כלל, והנ"ל עפימ"ש בפרקי אבות [פ"ג מ"א] עקביא בן מהללאל כו' דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד וכו', והנה דברי חכמינו ז"ל כדרבונות תפוחי זהב במשכיות כסף שיש להם פנימיות אשר מבין הנקבים יצהירו, וגם כאן הזכיר התנא שלשה מדריגות דהיינו מאין באת שהיא בחינה עליונה וכמ"ש והחכמה מאין תמצא, והמדה השנית נקראת לאן שיש בה קצת השגה ושואלין אנה פניך מועדות, והמדה השלישית נקראת מ"י ע"ש חמשים שערי בינה ולפי שיש בה קצת התגלות. אמנם בדרך פשוטו צריכין להבין הלא עקביא בן מהללאל היה גדול מכל ישראל בתורה ויראה ואיך למד את העם לפחוד אל ה' מיראת העונש שהוא יראה תתאה מאוד.

ולבוא אל הביאור נקדים מדרש תמוה ע"פ (שה"ש ה ב) פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני שראשי נמלא טל כמ"ש ארץ רעשה גם שמים נטפו קוצותי רסיסי לילה כמ"ש גם עבים נטפו מים [ילקוט שה"ש פ"ה]. ונראה לתרץ ולבאר דהנה אמרו חכז"ל (תענית ד.) שלשה שאלו שלא כהוגן ואחד מהם הישראל שאמרו ויבא כגשם לנו, אמר הקב"ה בתי את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש אלא אהיה כטל לישראל שלעולם מתבקש, פי' שהישראל אומרים השיבנו ה' אליך ונשובה שהקב"ה יפתח לנו שערי אורה והקב"ה אומר שובו אלי ואשובה אליכם [איכה רבה פ"ה] וכמ"ש פתחו לי כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, וקשה באמת הלא רחמנא לבא בעי ורוצה לזכות את האדם ולמה לא יפתח קודם שלא יהיה לישראל אמתלא.

ונ"ל הטעם דכשהקב"ה רוצה להשפיע אורו על בני אדם יש ע"ז מקטריגים שאומרים מה אנוש כי תזכרנו ולא יוכל ההשפעה להיות בשלימות משא"כ כשהאדם בעצמו מתחזק לעבודת הבורא יוכל השי"ת להשפיע עליו יותר מדאי כאשר יוכל שאת ולא תוכל מדה"ד לקטרג שאינו כדאי כיון שלכך נוצר לעבדה במצות עשה ולשמרה במצות ל"ת, והנה ידוע מאמרם ז"ל [ספרי ריש פרשת האזינו] שהגשם אינו נוח לכל אבל טל נוח לכל, וזה"ש ויבא כגשם לנו דהיינו שיפתח לנו הקב"ה, וזה נקרא גשם שיש בו קטרוג ואינו נוח לכל, ואמר לה הקב"ה אהיה כטל לישראל דהיינו שתפתח אתה ואז לא יהיה עליו קטרוג, וזהו אמרם ז"ל (ברכות ו.) אתם עשיתם אותי חטיבה אחת בשמע ישראל וכ"כ תפילין דמרי עלמא מה כתוב בהם מי כעמך ישראל כו' וזה בזה תליא שכדרך שבא לראות כו'.

וזהו אמרם ז"ל פתחי לי אחותי רעיתי כו' פי' שהקב"ה שואל שהיא תפתח וטעם הדבר לא אני גדול ממנה שאם היא לא תקדש שמי מקודם לא היא גדולה ממני תוכל לקבל השפעתי, ואמר טעם לדבר פי' הכנסת ישראל אומרים בשם הקב"ה שראשי לשון ראשית דהיינו כשאני פותח נמלא טל אזי הקב"ה נמלא בהשפעה שנקרא טל שאין עליו קטרוג, והביא ע"ז ראיה מקרא ארץ רעשה אם יושבי הארץ מתחילין להתעורר גם שמים נטפו כל טוב גשם וטל בלי הפסק, אבל קווצתי, לשון קצה וסוף, שאם אני ממתין עד לבסוף אזי רסיסי לילה שאין השפעתו של הקב"ה בבחי' טל באור פני מלך רק בבחי' לילה בסתר המדריגה כמ"ש גם עבים נטפו מים שענן נקרא המסך המבדיל כמ"ש סכות בענן לך כו' אז נטפו מים ולא טל.

וזהו אמרו רז"ל קדושים תהיו יכול שתהיו כמוני שתמתינו עד שאתחיל אני ולא תרצו להפריז על המדה להתחיל מקודם ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה היינו מקדושתכם ע"י שאתם מקדישים שמי מקודם וכנ"ל, והנה באמת שני בחי' אלו דהיינו אתערותא דלעילא ודלתתא הם בחי' יראה עלאה ותתאה, וכבר ביארתי עמ"ש שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל כמבואר במ"א (והוא בהגדה מראה יחזקאל) ובאמת שניהם כאחד טובים כשלהבת קשורה בגחלת שבוודאי א"א לאדם להיות תמיד במעלה עליונה כ"כ להיות דבוק בבוראו שא"כ היה בטל במציאות.

וזהו לענ"ד ביאור מ"ש בפרשה זו אצל בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו שנסתלקו מחמת דביקות גדול כדאמרי' באדרא גבי אותן השלשה שמתו ג"כ ע"י דביקות גדול ולזה צוה לאהרן ואל יבא בכל עת רק בהכנה גדולה ליעול וליפוק וכמו כן גבי בן זומא נאמר הציץ ונפגע, ולזה הזהיר ג"כ עקביא בן מהללאל על יראת העונש, וזה"ש איש אמו ואביו תיראו שהקב"ה נקרא איש ואב היינו הקב"ה, וישראל נקראים בנים בני בכורי ישראל, וכנסת ישראל נקראת אם כמ"ש ותגל יולדתך שיהיה לכם יראה ג"כ, ואז ואת שבתותי תשמורו לשון המתנה שיהיה לכם אתערותא דלעילא כמ"ש שבת משמיא מקדשי ליה כמבואר אצלי במ"א.

א"י קדושים תהיו כו' ואת שבתותי תשמרו אני ה' כו', לבאר המשך המקרא גם הדקדוק שהתחיל בלשון יחיד איש אמו ואביו כו' וסיים בלשון רבים תיראו, וגם מ"ש יכול תהיו כמוני ת"ל כי קדוש אני כו', והנ"ל דהנה כמה פעמים הזהירה אותנו התורה הק' על הקדושה והתקדשתם והייתם קדושים כו', ואנשי קודש תהיון לי, והייתם קדושים לאלקיכם, ובאמת לא ידענו ענין הקדושה האיך יוכל בשר ודם להיות קדוש והוא אוכל דברים גשמיים, ובא הכתוב ופירש שנאמר (שמות יט י) לך אל העם וקדשתם, מוכח שלשון קדושה הוא הכנה להיות כלי קיבול טהרת הקודש והיינו כשישמור כל המצות להשלים איבריו שאין הקב"ה שורה על אבר פגום, וע"כ כל המצות הם רק הכנות שעל ידם יוכל להשרות שכינתו בתוכינו, וע"כ נאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כלומר שכל עשייתם יהיה הכנה לשמי שבכל דבר שהאדם עושה יחשוב מקודם אם יגיע מזה תועלת לעבודת הבורא אזי ושכנתי בתוכם, לא נאמר ושכנתי ביניכם או ושכנתי אתם כמ"ש השוכן אתם בתוך טומאותם שכיון שהם טמאים אין השכינה שוכן בתוכם רק אתם כי לא יטוש ה' את עמו, וזהו ענין קדושת בשר ודם אבל קדושת הקב"ה הוא באמת קדושה ומופרשת למעלה מכל השכליות, וזהו קדושים תהיו ר"ל מוכנים תהיו, יכול שתהיו כמוני שתהיו באמת קדושים ת"ל כו' קדושתי למעלה מקדושתכם שאין אתם משיגים כלל ענין הקדושה באמת רק קדושתכם הוא הכנה.

והנה כל זה בימות החול שאדם יוצא לפעלו ולעבודתו עדי ערב צריך לזהר בכל העשיות והדבורים שיהיה לשם שמים משא"כ בשבת שאיננו צריך הכנה כלל רק שלא יקלקל, כי בשבת משמיא מקדשי ליה כמ"ש לדעת כי אני ה' מקדישכם שהקב"ה משפיע קדושתו עלינו ואינו צריך שום הכנה רק שלא יקלקלו דהיינו שלא לעשות דברים של חול כל הל"ט מלאכות ואינו מבקש ממנו רק שביתה ומנוחה.

וזה נרמז בפסוק (דברים לג כו) אין כאל ישורון כו' מעונה אלקי קדם כו' וישכן ישראל בטח כו', שלכאורה אין הבנה והמשך למקראות הללו, ונ"ל לפרש ולא אאריך בהקדמות, והנה הכתוב סיפר בשבחן של ישראל איך שהקב"ה מנטלם ומנשאם והיינו שיש להם ג' שמות, יעקב, ישורון, ישראל. ויעקב מורה על בחי' עקב, וישורון מורה על בחי' ישר כי חלק ה' עמו וכמו שפירשתי כבר ע"פ מי מנה עפר יעקב כו', עמ"ש [שמו"ר פנ"ב ה] לא זז מחבבן עד שקראן בתי כו' ולכך אמר אין כאל ישורון שהקב"ה מסר הכח ביד ישראל כביכול לשוות אליו ועל ידי מעשיהם יוסיפו כח בגבורה של מעלה וכן ח"ו להיפך, רוכב שמים בעזרך ע"י העזר של ישראל הוא רוכב על השמים דהיינו מיתוק דין ורחמים כי שמים הוא אש ומים ורוכ"ב הוא אותיות ברו"ך גימט' ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן דהיינו ד' עולמות ובגאותו שממקום גדולתו שחקים שם שוחקין מ"ן לצדיקים (חגיגה יב:) דהיינו ר"ת מיין נוקבין, שממקום גדולתו מאיר שפע על הצדיקים שיוכלו להאחז ולהעורר להדבק בו ית"ש, מעונה אלקי קדם כלומר מן העונה שהקב"ה מקיים שמייחד א"ע עם הכנסת ישראל בכל שבת ונותן להם נשמה יתירה וזהו בחי' הבוחר בישראל באהבה,

ומתחת לשון אימה כמו אל תחת דהיינו היראה של זרועות עולם שברא בה עולמו ב"ש, וכמו שמצינו גבי משה שפעם בקש קומה ה' ויפוצו אויבך ופעם בקש שובה ה' כו' והיינו בשני כחות הללו עשה לנו ב' מיני ניסים דהיינו ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד, וכמ"ש (דברים כג טו) להצילך ולתת אויבך לפניך הוא טובה כפולה הא' שמצילנו באותו בחי' אהבה שמייחד א"ע עם הישראל עם לבדד ישכן ולא עבר זר בתוכם, ובבחי' היראה משפיל את האויבים, ולכך נקרא בחי' אהבה אלקי קדם שאותו קדושת שבת שופע על ישראל מבלעדי התעוררותם והשי"ת מקדים לפניהם.

וכמו כן מצינו במ"ש (נחמיה ט ט) ותרא את עני במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף, שלכאורה קשה דהול"ל ואת זעקתם על ים סוף שמעת, אבל הענין הוא שכן מצינו ג"כ במ"ש (שמות ג ז) ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת זעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו, דלכאורה מקרא זה אי אפשר להולמו כלל [במ"א ביאר דכיון שראה העני עמו למה הוצרך לשמוע זעקתם], אבל הנ"ל דודאי בענין התשועה עצמה שהקב"ה מושיע לישראל אין צריך לשום תפלה כי בכל צרתם לו צר, להכי קאמר ראה ראיתי את עני עמי שזה אני רואה תמיד, אך ואת זעקתם שמעתי מה שנצרך לי שמיעת תפלתם שנאמר וישמע אלקים את נאקתם היינו מפני נוגשיו להאביד ולהשמיד את מצרים, אבל באמת אינני צריך לתפלתם כי ידעתי לשון יסורים כמ"ש (שופטים ח טז) ויודע בהם את אנשי סוכות שאני מרגיש את מכאוביו, וע"ז אנו אומרים ותרא את עני אבותינו במצרים שזה ראית בעיניך מבלי שהוצרכו ישראל להתעורר ולהתפלל שכל האותות שנעשו במצרים לא היה לענוש את פרעה רק לכופו לשלוח את ישראל אבל על ים סוף שהשמיד את המצרים עד שלא נשאר בהם עד אחד זה נתפעל ע"י תפלת ישראל, וזהו ואת זעקתם שמעתי על ים סוף מה שהוצרך לשמוע זעקתם היה רק על ים סוף.

ולכן וישכן ישראל דהיינו מי שהוא כולו לה' ובמדריגה עליונה שנקרא ישראל הוא ישכון בטח מפחד אויב שלא יוכלו להרע לו וגם בדד אפי' חרב של שלום פורקין ממנו שגם מסביב אין לו אויבים שהקב"ה ישמידם ויכניעם, אבל ואפילו עין יעקב דהיינו מי שהוא חציו לה' שעינו ג"כ על ארץ דגן ותירוש גם הוא לא נעזב כי אף שמיו יערפו טל יהיה עליו אתערותא לכל הפחות ביום השבת אעפ"י שאיננו מכין א"ע, וקדושת שבת נקרא טל שאסור בל"ט מלאכות, והענין הוא כי ט"ל בגימט' שלש אותיות ראשונות של השם במילואם [יו"ד ה"א וא"ו] וכשהוא שומר שבת מחבר הה' אחרונה עם הג' אותיות הראשונות וכמו שביארתי כבר עמ"ש השומר שבת הבן עם הבת כו' כמנחה על מחבת עיי' בפ' בראשית שהד' אותיות של השם נקראים בזוה"ק אב ואם בן ובת.

וע"כ היוצא לנו מכל מה שאמרנו שמי שפורש את עצמו ביום השבת מכל ענייני עוה"ז הוא זוכה להשרות עליו קדושת השי"ת השופע על ישראל בשבת וזוכה לקבל שפע מן כל הד' אותיות של השם אשר בשבת נתעלית המלכות וכידוע שלכך אומרים כתר יתנו לך ה' אלקינו מלאכים המוני מעלה כו' וזהו קדושים תהיו שתהיו מוכנים ומופרשים מדרכי עוה"ז אימתי יהיה זה כי קדוש אני ה' אלקיכם כשאני רוצה להשפיע עליכם קדושה ולהשרות אלקותו עליכם אז תזכו איש דהיינו הוא"ו של השם הוי"ה נקרא איש מלחמה מדת יעקב מלחמה של תורה, אמו ואביו דהיינו הג' אותיות של השם תיראו כדרך שבא לראות כך בא ליראות, והיינו ואת שבתותי תשמורו תחברו ה' אחרונה של השם שיתגלה כל ההוי"ה במדת המלכות ולהתקיים ומלכותו בכל משלה אז יהיה אני ה' אלקיכם, ברוך ה' לעולם או"א.

את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה', נ"ל ההמשך וגם דהול"ל ממקדשי, ונ"ל דהנה רז"ל אסרו לנו התגלחת בימי ספירה עד ל"ג בעומר ואמרו הטעם משום שמתו תלמידי רבי עקיבא ובל"ג בעומר פסקו מלמות, ובאמת טעם זה קלוש דהא לא נשאר מהם, וביותר צריך ביאור הא באמת לאותן המסתפרים עד ר"ח אסורים לאחר ל"ג עד ט"ו וכאן לא שייך כלל הטעם הזה, אבל הענין מורה באצבע שימי הספירה הקדושים הללו נחלקו לג' חלקים וכל חלק י"ו ימים והחלק הראשון מסיים בר"ח אייר, ומזה ג"כ י"ל טעם למה נקרא חודש זה ז"ו כי הזיי"ן הוא צורת י"ו כמ"ש בזוה"ק [ח"ב קנ"ח ע"א] כשהיו"ד תגא על וא"ו אתעבידת זיי"ן, והחלק הב' מסיים בל"ג בעומר, ותקנו חכז"ל לקדש שני שלישים, כי בשאר הימים נאמר אז תצליח את דרכך ואז תשכיל (יהושע א ח), וישנתי אז כמבואר בשו"ע [יו"ד רמ"ו סעי' ד], אבל בימים הללו שהם ימי דין צריכין לקדש ב' חלקים אפילו חלק העסק במו"מ יהיה בקדושה, ואסרו לנו התגלחת שבזה יש קדושה גדולה כמ"ש גבי נזיר וקדש את ראשו, והיינו לפי שהשערות הם דינים והנזיר מעלה אותם למקום מופלא כמ"ש כי יפליא ואז נמתקים הדינים כידוע.

וע"כ נצטוינו לספור הימים שנשים אל לבנו שכל יום הוא דבר חשוב ודבר שבמנין שלא לבלותו בדברים בטלים, וע"כ נאמר שבע שבתות תמימות תהיינה שאפילו ימי החול יהיו כמו שבתות ואז יהיו תמימות כלן שוין לטובה, וכמ"ש בזה"ק שצריך שלא יתאבד ממנו חושבנא דא וע"כ בספירה זו יטהרו נפשות מזוהמתן, וזה"ש את שבתותי תשמרו שיהיו נזהרין באותן השבתות תמימות ואז מקדשי תיראו שתתראו לפני קדושתי להמתיק הדינים, אז אני ה', שתעשו כי אני הוא השכינה עם השם הנכבד שיאיר בעולמו וישפיע חסדים מגולים אכי"ר.

הוכח תוכיח את עמיתך וכו', קשה כפל הלשון הוכח תוכיח, ונ"ל דאין אדם רואה נגעי עצמו רק כשמוכיח את חבירו אז הוא נזכר שגם הוא בעצמו צריך לתוכחה זו ועושה תשובה כמו"ש (ב"ב ס.) גבי ר' ינאי שהיה לו אילן נוטה לרשות הרבים וכו', והנה תיבת תוכיח הוא לשון נפעל, וזהו שאמר הוכח כשתוכיח את חבירך אז תוכיח תהיה אתה בעמך מתפעל לתוכחה זו, את עמיתך כמו עם עמיתך וכ"כ מצינו הרבה. [מפ' פנחס]

חידושי אגדה לחתונהקדושים תהיו כו' איש אמו ואביו כו', כבר נתקשו המפרשים לפרש הסמיכות דמה ענין קדושה למצות כיבוד אב ואם דקדושה היינו לקדש עצמו במותר לו והלא גם עשו כיבד אביו ואמו והיה רשע וטמא, ונ"ל דהנה על מצוה זו לישא אשה יש ב' טעמים הא' הוא כנגד יצה"ר וכמ"ש בעוללות אפרים [מאמר שכ"א] עמ"ש (יבמות סב:) השרוי בלא אשה שרוי בלא שלום, ויש לו תמיד מלחמת היצה"ר שלא יכשל בעבירה, הב' היא להוליד בנים לקיום המין כי זה חלקו מכל עמלו וברא מזכה אבא, וכל זה מבואר בדברי ר' חייא שאמר (יבמות סג.) דיינו שמגדלות את בנינו ומצלת אותנו מן החטא, ומקדים ענין הבנים כי באמת זהו עיקר הטעם, דלטעם הראשון היה קשה למה הטביע השי"ת כן בלב אדם להתאות לענין זה, וע"כ כטעם הב' כדי שיתעסקו בפריה ורביה וכדאמרו בגמ' (יומא סט:) כשכבשו יצה"ר דעבירה לא אשכחו ביעתא בת יומא.

ולכאורה החילוק בין ב' הטעמים הוא לענין מה שהוזהרנו על כבוד אב ואם והחמירה התורה לחיוב מיתה על הכאתם וקללתם והוקש לכבוד שמים, דאין לומר הטעם משום שמגדלים את בניהם ומשגיחין עליו כמ"ש בפיוט לשבועות, דא"כ מי שנשאר יתום מאביו ואמו ואדם אחר גדלו בביתו ג"כ יהיה חייב מיתה על הכאה וקללה, אלא ע"כ דהטעם הוא מה שהביאוהו לעולם הזה, וע"ז יש להשיב כמ"ש בילקוט תהילים [פנ"א רמז תשסה] ע"פ הן בעון חוללתי כו' לא נתכוין ישי אבי להעמידני רק לצורך עצמו כו', אך כ"ז לפי טעם הראשון שהזיווג הוא לשכך כח היצה"ר, אבל לטעם הב' א"כ גם אביו ואמו נתכוונו לכך וע"כ הוא מחויב לכבדם, וזש"ה קדושים תהיו כו' כלומר קדש עצמך כו' שלא לעשות בשביל הנאת עצמו רק לש"ש לקיום המין, ומזה נמשך מצוה אחרת שעי"כ איש אמו ואביו תיראו שמחויב לכבד אביו ואמו, וכ"ז יש להעמיד ג"כ בפסוק (בראשית ב כד) על כן יעזוב כו' ודבק באשתו, ר"ל שאם אביו ואמו רוצים למחות בידו שלא לישא אשה לא ישמע אליהם משום דכל עיקר כחם וממשלתם עליו הוא רק במה שנזדווגו לקיים פו"ר ולהוליד ולדות ומאחר שעכשיו גם הוא משתדל במצוה זו לא עדיפי מיניה.